Микола МАКСИМОВ

РОЛЬ, яку граєш щодня

Олександр Биструшкін - начальник Головного управління культури Києва, тобто "міністр культури" столиці України. Хоча в своїй авторській передачі на УТ актор говорив про втрату спільної мови з керівництвом театру імені Івана Франка, до такої зміни в амплуа спочатку важко було звикнути. Та чому б і ні? Нікого не дивує, що президентом США був другорядний кіноковбой Рональд Рейган, що американську державу представляла в Гані та Чехословаччині "диво-дівчинка" Ширлі Темпл, а послом в Австрії була словацька актриса Магда Вашаріова. І в СРСР у перебудовчі часи в міністерських кріслах опинилися народні артисти Микола Губенко і Юрій Соломін.

О.Биструшкін і Н. Ужвій у виставі "У ніч місячного затемнення". Київський театр імені Івана Франка.

На новій посаді Олександр Биструшкін за три роки зробив багато, а ось у кіно... При його зайнятості, турботах про балет і дитячі студії, меморіальні дошки і святкові дійства, чи до знімального майданчика?

Биструшкіна знімали Григорій Кохан, Тимофій Левчук, Володимир Денисенко, Станіслав Клименко. Мрійливий юнак-музикант Андрій ("Жива вода"), шпигун Гулам ("Схованка біля Червоного каменя"), чекіст Федорчук ("Народжена революцією"), ремісник Полулик ("Ярослав Мудрий"), парламентер Кузнецов ("Якщо ворог не здається"), російський цар Микола I ("Тарас Шевченко. Заповіт")...

І ось нова роль: секретар райкому партії Орлов у "Страчених світанках" Григорія Кохана. У братовбивчій війні не може бути переможців і переможених. Цю тезу ілюструє саме цей образ. Орлов, без тіні сумніву виконуючи московський наказ про депортацію жителів тих районів Західної України, які підтримували національно-визвольний рух, сам стає жертвою. Йому вдалося вціліти, але інша куля наздогнала Орлова: свої червоноармійці вбили його сина, який марно намагався наздогнати потяг, що віз до Сибіру перше кохання юнака.

Ця роль, здається, саме для нього. Олександр Биструшкін народився і виріс на Західній Україні, його батько був безпосереднім учасником подій, описаних сценаристом Григорієм Штонем (звичайно, на боці червоних).

Коли ще був дитиною, хтось із батькових друзів спитав у нього, чому син розмовляв українською? І тут я одержав урок на все життя. "Він тут народився, тут живе, має друзів!" - так відповів мій батько, сибіряк з освітою в чотири класи. І ніколи більше не повертався до цієї теми. За обіднім столом я розмовляв з ним російською, з мамою - українською. Вони чудово доповнювали одне одного: батько з його суворим, вибуховим характером і мати - ніжна, делікатна... Не його вина, що він опинився в Карпатах. Мені здається, що він все ж знайшов спільну мову з гуцулами, а вони теж не шовкові.

Олександр теж був пов'язаний з партійною роботою - очолював партосередок театру імені Івана Франка в останні місяці існування КПРС...

Втім, біографія актора складніша. Дамо слово самому Олександрові й зупинемось на його кращих роботах на телебаченні, в кіно і, звичайно, в театрі, з яким пов'язані його щасливі та сумні часи.

Йому поталанило прилучитися до театру рано - в шістнадцять років, далеко від столичної сцени, у Коломиї. Перший учитель - художній керівник Коломийського народного театру, чудовий актор Василь Симчич, відомий не лише в Україні з фільмів "Білий птах з чорною відзнакою" та "Захар Беркут".

...До Василя Ілліча я прийшов на початку 1965 року, але знав його ще раніше, як батька мого одноклясника Зеновія Симчича. Прийшов не з цікавості, а з розуміння безцільності того існування, яке почало тоді мене затягувати. Відчув смак спиртного. В суботу, неділю - танці, бійки. Заняття спортом не стримувало. Стало розуму збагнути, до чого це призведе... А в народному театрі у Василя Ілліча працювали якісь одержимі люди, і я не міг їх зраджувати. Вони навчили мене шанувати глядача, створюва-

ти для нього хоч маленьке, але свято! Дні, коли ми їхали з виставою в село, були для мене справді щасливими, і зараз я зберігаю пам'ять про них, як найдорожчий спомин.

Через рік Сашко став студентом Київського театрального інституту.

...Саме Василь Ілліч і готував мене до вступних іспитів. Якщо існують інші світи, то він знає, що в моїх думках, моєму серці вдячність і шана до нього безмежні.

Мабуть, кожній людині в житті трапляються добрі і великі душею люди. Мені таланило на них. Нінель Антонівна Биченко в інституті навчала мене професії. Її наука допомагає мені й зараз, коли національний театр так збіднів на режисуру й дедалі частіше доводиться користуватись напівзабутим багажем.

Олександр влився в трупу Київського театру української драми імені Івана Франка 1970 року, вдало зіграв Долона з драми Лесі Українки "Кассандра", башкирського юнака Ак'єгета у виставі "У ніч місячного затемнення" Мустая Каріма (за цю роль одержав на республіканському огляді творчої молоді диплом першого ступеня), вдало дебютував в кіно ("Жива вода" Григорія Кохана), а ще - з головою занурився в громадську роботу... Біографія молодого актора складалася якнайкраще. Однак, згадка про початок - 70-х і досі у багатьох викликає відчуття духовної задухи і холоду. Для декого - холоду справжнього, не метафоричного, - пермського, колимського...

У 1969 році встиг зробити на телебаченні дві програми з віршів Василя Симоненка. Потім, аж до кінця 80-х ім'я цього чудового поета було під забороною.

А Іван Васильович Миколайчук? Це теж біль 70-х. Мені здається, що ми до кінця так і не усвідомили, кого втратила Україна. Якого духовного велетня подарувала вона, яку щедру, добру, різнобічно талановиту людину, а ми і не вберегли.

Справді, на тлі зламаних доль, творча доля Олександра Биструшкіна виглядає благополучною, навіть щасливою. А насправді? Адже для актора найголовніше - ролі. Він мав їх: в "Срібному павутинні", "Загибелі ескадри", "Дикому Ангелі", "Фронті",

Олександр Биструшкін і Зінаїда Кирієнко у фільмі "Жива вода". Режисер Г.Кохан. 1970.

інших "ударних" виставах, над якими витав дух єдиного і неподільного класика української драматургії Олександра Корнійчука.

Але якось непомітно постановники перевели актора на ролі казкових персонажів (яких, за негласною традицією, ніхто з "корифеїв" не хотів грати, бо це каторжна робота - щодня на всіх шкільних канікулах), а потім і зовсім побачили керівника театральної комсомолії "не нашою" людиною, іноземцем. Судіть самі: болгарський художник Захарі ("Мата Харі" Недялко Йорданова), іспанський поручник ("Благочестива Марта" Тісо де Моліни), італійський аристократ Раймондо Чібор ("Моя професія - синьйор з вищого світу" Д.Скарначчі та Р.Тарабузі), Робі, один із молодих чоловіків старої, багатої дурисвітки ("Візит старої дами" швейцарця Фрідріха Дюррената), польський шляхтич Збігнєв ("Мазепа" Юліуша Словацького), неаполітанський шахрай Гастоне Каліфано ("Привиди" Едуардо де Філіппо), ще один шляхтич - Жезницький ("Сава Чалий" Івана Карпенко-Карого)...

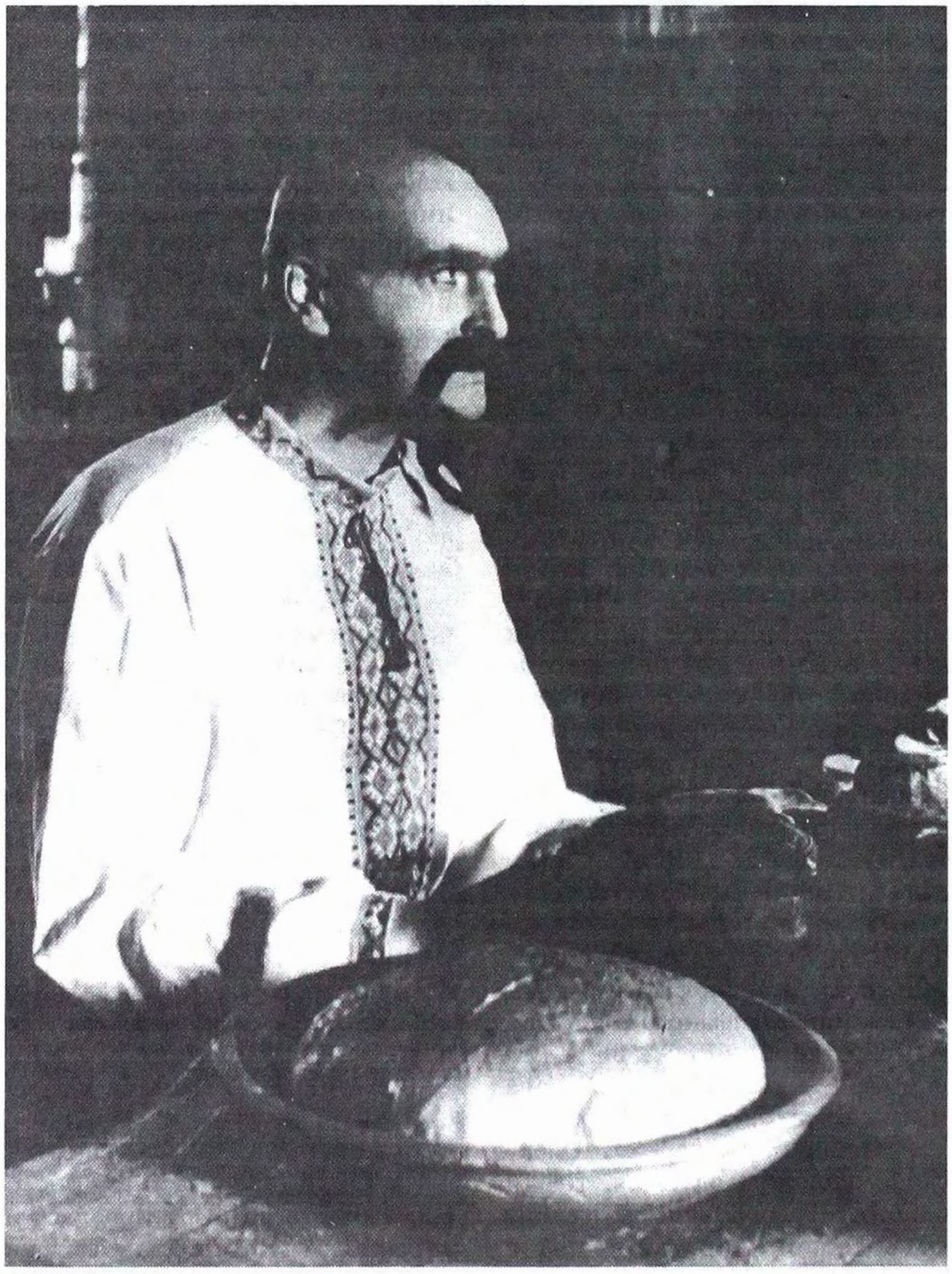
"Прорив" у сучасність Олександр здійснив, здається, тільки одного разу, зігравши гротескову роль хабарника Мирослава в "Аукціоні" Музи Гараєвої. Так, він мав фактуру "на продаж", на "аукціон" і його охоче виставляли на авансцену там, де потрібно було вальяжно пройтися із тростиночкою, продемонструвати вишуканий смокінг або просто чарівну усмішку з-під чорних вусів... Ролей, дійсно, багато, але...

Улюбленої не маю. Кожна була і є мукою. Якщо вона написана поганим драматургом - жаль втраченого часу. Якщо хороша - відчуваю, як образ не хоче пустити мене в себе, відчуваю майже фізичну протидію. Це існує і перед кожною виставою, і під час неї. Або він, або я. Хто кого змусить працювати на себе?

Особливо поталанило акторові з режисером Українського телебачення Євгеном Солнцевим. Спершу він доручив йому зіграти Данила Бурульбаша в телеверсії оповідання Миколи Гоголя "Страшна помста" (до речі, Олександр Биструшкін зіграв на сцені і самого Гоголя - в "Різдвяній ночі"). Неговіркий, кремезний козак, який немало поклав ворогів на полі бою, одружився на дочці чаклуна і відчув, що міць його пішла десь у землю і протистояти чарам немає ні сили, ні волі. Таким вийшов цей образ. І в наступній роботі Євгена Солнцева "Чорне коло" (за романом Миколи Костомарова "Сорок літ") Олександр веде мову про двобій добра і зла. Його герой - Трохим Семенович Яшник, колишній наймит, аби розбагатіти і взяти шлюб із дочкою свого хазяїна,

Весілля. Олександр Биструшкін з дружиною Танею.

Олександр Биструшкін у телефільмі "Страшна помста". Режисер Є.Солнцев.

піддався диявольській спокусі: на нічній дорозі убив двох купців. Вийшов Трохим у люди, зробився знаним промисловцем, але постійне очікування кари за скоєне десятки літ не давало йому спокою...Олександр передає сум'яття духу, хоча, як виконавець, знає, що розплати не буде...

І знову - Гоголь. Цього разу на франківській сцені. "Хто зрадить Брута?" - так називалася постановка "Вія". Олександрові дістався Явтух - образ, втілення якого вимагало неабиякої фантазії. Чи то козак, жорстокий виконавець волі сотника, чи то мрець, чи сам Диявол у червоному жупані. Актор змінює голос, спотворює обличя, пластику, навмисно заплутуючи уяву глядача...

І все ж, подібних ролей у Биструшкіна було не дуже багато.

Чи не від цієї внутрішньої, не помітної сторонньому оку, невдоволеності сценою, актор, який на радіо й на телебаченні перечитав безліч чужих поезій: Петрарки і Франка, Сосюри і Неруди, Бодлера і Ежена Гійєвіка... сам взявся за перо. Перші його публікації в "Літературній Україні" благословив Віталій Коротич, якого Олександр свого часу представив з незвичного боку, як тонкого лірика. А недавно в "Українському театрі" побачила світ його проза під незвичною назвою "Ідеалістична казка для маленької дружини"...

Радіо, телебачення, кіно, інші театральні колективи, концерти, творчі зустрічі... Вдячний людям, які давали мені та й іншим акторам право вибору. Де, наприклад, я зміг би зіграти Сталіна ("Далі, далі, далі..." Михайла Шатрова) або гетьмана Івана Виговського ("Руїна" Бориса Чіпа)? Це сталося в театральному колективі "Артистична вітальня". І таких прикладів чимало.

Ще одна "віддушина" в житті Олександра - його сім'я: чарівна Тетяна, викладач англійської мови, та два сини - Ярослав і Олександр. У примхливому акторському середовищі небагато прикладів такого міцного і тривалого зв'язку...

Історія нашого з Танею знайомства - це романтична новела золотої осені. Молодий актор пролітав у натхненному пориві сквером біля франківського театру (мабуть, поспішав на репетицію), а на лавочці

Олександр Биструшкін у фільмі "Страчені світанки". Режисер Г.Кохан. 1996.

сиділа Вона з подругою. Він не зміг не зупинитися, не сказати кілька незначних фраз. Вона пішла, але актор встиг сказати її подрузі: "Нехай ця дівчина візьме з собою паспорт. Наступного разу ми підемо з нею до загсу". Через місяць так воно і сталося.

Нелегко жити з актором. Доволі часто він плутає сцену з власною квартирою і продовжує грати, приховуючи справжні почуття, а то й справжнє обличчя. Нерідко дружинам таких лицедіїв доводиться вислуховувати, на перший погляд, невинні "байки", які поспіль руйнують довіру одне до одного. Олександр Биструшкін теж, як бачимо, складає "казочки"...

Життя - театр, і цим все сказано. Грають в житті всі, дехто - по кілька ролей. Я ж намагаюсь зробити все, щоб у побуті виглядати природним і щирим, не користуватися професіональними прийомами. Мої казки народжуються вночі. Коли зникають денні умовності і залишаюся наодинці зі своїми думками. Люблю цей час самоти, очищення, свободи. Оживає безмежне море любові. Прощаю ворогів, виправдовую їх, навіть жалію. Тоді й беруся за перо...

"Для того, щоб допомогти нашій культурі, потрібно бути чарівником," - сказав він в одному інтерв'ю. Він уже не вірить в казки, у добрих меценатів... Але на своїй посаді робить все, що в його силах, в його компетенції.

мистецька хроніка

Народилися в один день

У день п'ятиріччя нашої держави в Сумах розпочав свою роботу V відкритий фестиваль дитячого, юнацького та молодіжного кіно "Кришталеві джерела". Його історія пов'язана з історією нашої молодої держави: вперше фестиваль відкрився під час путчу 1991 року, наслідком якого і стало проголошення незалежної України.

Тоді, як професійний кінематограф переживає стан майже "клінічної смерті", аматорське кіно, живлячись переважно з невичерпних джерел ентузіазму й завзяття, намагається вижити попри всілякі негаразди.

Цього року в конкурсі взяли участь понад 50 кіно-, відео- та анімаційних фільмів, створених більш як на 20 студіях дитячої та юнацької творчості. Окремо оцінювався конкурс телепрограм; проводився бліц-турнір. Роботи, представлені на конкурс, переконливо продемонстрували, що дитяче кіно - справа серйозна. І хоча журі винесло рішення гран-прі не присуджувати, дипломами, призами а грамотами Спілки кінематографістів було нагороджено чимало учасників фестивалю.

Кращим серед ігрових аматорських був визнаний фільм "Мамочко, врятуй мене!" кримської студії "Муза-Х", присвячений проблемі наркоманії серед підлітків. Кращий документальний фільм - "Грантеста" (ТРК ВИДИКОН, м.Суми), кращий анімаційний - "Композиція" дніпропетровської студії "Соняшник".

Серед лауреатів - хвилюючий репортаж з одного дитячого будинку - "Украдене дитинство", цікаві спроби екранізації літературної класики - фільм "Красива жінка" за оповіданням Аверченка, комедійні сюжети з шкільного життя - "Бізнес з-під парти". Журі відзначило "творчу відвагу" авторів фільму "Дарунок" (студія "Мальва" Черкаської області), які наважилися зняти власними силами ... костюмовану історичну драму з минулого України.

У глядачів живу реакцію викликав фільм під назвою "Кліп", програма кіно- та відеофільмів харківської студії "Магіка-фільм".

Дипломами та призами були відзначені й роботи студентів Київського державного інституту театрального мистецтва ім.І.К.Карпенка-Карого: фільм "Сон" братів Альошечкіних та фільм "Страх" (реж. М.Шаповалов, оператор В.Левчук).

В той час, як "доросле" журі оцінювало конкурсну програму студій дитячої та юнацької творчості, дитяче журі виносило своє рішення щодо фільмів для дітей, створених "дорослими". Переможцем одностайно було визнано фільм Радомира Василевського "Без нашийника", прем'єра якого відбулася на фестивалі. Картина про дружбу хлопчика з собакою поставила серйозні проблеми: порядність, відданість, зрада... Виконавець ролі пса Моті - симпатичний безпородний песик з вишуканим ім'ям Сер Гай Юлій Цезар Ібн Хотаб Абдулла а-ля Казанова - став улюбленцем глядачів й отримав приз глядацьких - симпатій.

Голова Асоціації діячів кіноосвіти України Оксана Мусієнко, закриваючи V фестиваль "Кришталеві джерела", побажала всім зустрітися через рік. Зростай, молоде кіно!

Ірина Зубавіна,
член журі
фестивалю.

Голова журі Віктор Гресь (в центрі) з учасниками фестивалю.